

ŠVIESA

SAUSIS-VASARIS-KOVAS, 1960

Turinys

Krizė amerikinėje švietimo sistemoje. A. B. Salielis	2
Ten, kur ruošiamą Liet. Tarybinę Enciklopediją. R. Mizara	4
Mūsų geros sveikatos išlaikymo poreikiai. J. J. Kaškiaučius, M. D.	6
Svajonė ir žmonės. Eilėraščiš. K. Kubilinskas.	7
Namai. Eilėraščiš. Br. Mackevičius.	7
Atsiminimai ir istorija. A. Bimba	8
Dovanėlė. Eilėraščiš. K. Kubilinskas	14
Garbinga "Vilnius" 40 m. sukaktis	15
Jei tu mano draugas. Eilėraščiš. Ed. Selelionis	15
Vilnys. Eilėraščiš. K. Kubilinskas	15
Stovi liepa žalia. Eilėraščiš. A. Miškinis	16

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba. Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 1 Sausis-vasaris-kovas (Jan-Feb-March), 1960

Metai XXVII

Krizė amerikinėje švietimo sistemoje

A. B. SALIETIS

New Yorke miesto Aukštosios apšvietos taryba praneša, kad šio didmiesčio keturios municipalinės kolegijos būtinai reikalingos septynių milijonų dolerių pridedamųjų pajamų. Jei jų neatsiras, kolegijų veikla turėsianti būti drastiškai susiaurinta, neatsižvelgiant į tai, kad jos ir dabar toli gražu nepatenkina net pačių būtinausių švietimo ir mokslo poreikių. Pavyzdžiui, praėjusiais metais iš 18,740 jaunuolių ir merginų, norėjusių į šias kolegijas įstoti, pateko tik apie 5,880. Likusiems tūkstančiams durys buvo kietai uždarytos, nes vietos nebebuvo. Na, ir jei kolegijų veiklą prisieitų dar labiau susiaurinti, nesunku įsivaizduoti, ką tas reikštų šio miesto švietimo poreikiams. Deja, atrodo, jog taip ir atsitiks, nes miesto "tėvai" niekur nesurandą tų pridedamųjų septynių milijonų dolerių. Girdi, mes turime daug būtinesnių ir greitesnių reikalų, kaip, antai, tūkstančių kitu padidinimas miesto policijos.

Nuo to, kad tūkstančiams jaunuolių kolegijų durys tapo užtrenktos ir su tuo daugeliui jų tapo sutriuškintos viltys siekti aukštesnio mokslo, skaudžiausias smūgis, suprantama, krinta ant darbininkiško jaunimo. Mat, į miesto kolegijas pirmoje vietoje veržiasi dirbančiųjų šeimų vaikai, nes jose nereikia mokėti už pamokas. Jaunuolis, patekęs į vieną tų kolegijų, turi apsirūpinti tik maistu, drabužiais, butu ir knygo-

mis-vadovėliais. Tai labai didelė biednam jaunuoliui parama. Tai reiškia jam atsiderymą durų į ateitį, į profesiją.

Didžiojo New Yorke darbo žmonių jaunimas gali rasti susiraminimą gal tik tame, kad jis nėra išimtis, kad gal dar aukštesnė tolerinė siena stovi tarpe mokslo ir šimtų tūkstančių jaunų žmonių per visą šalį. Šis didmiestis nėra atsilikęs nuo visų kitų didmiesčių. O ką jau bekalbėti apie darbo fermerių jaunimą, apie negrų jaunimą pietinėse valstijose!

Niekas nė neslepia krizės visoje Amerikos mokyklų sandaroje. Visuose šio plataus krašto kampuose aidi nusiskundimas: stoka mokyklų ir mokytojų, klasės perpildytos, mokiniai bei studentai negauna tos atidžios, kokią jie turėtų gauti, todėl jų žinojimo lygis yra toks žemas!

Tragedija, skandalas! Ta pati istorija kasmet. Palaipsniui mes su ja apsipratome ir nebepaisome.

Bet mūsų visoje apšvietos sistemoje krizė nesusideda tikrai iš šių medžiaginių trūkumų. Ji yra daug gilesnė. Ji siejasi su švietimo sistemos turiniu. Ji vaizduoja persilaužimą, persiorientavimą, pasikeitimą požiūrio į mokyklos ir mokymo vaidmenį. Ji taipgi siejasi su besivystančiomis lenktynėmis tarp Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos mokslo srityje. Bendradarbiavimas, lenktyniavimas ir taikus sambūvis iškelia

naujas problemas. Kai paaiškėjo, kad bent jau fizikos moksle Tarybų Sąjunga jau pirmauja, jau pralenkė Jungtines Valstijas, kai aukščiausias erdves pradėjo šturmuoti vienas po kito didžiuliai sputnikai ir kai pagaliau tarybinės raketos pasiekė net Mėnulį, visas kapitalistinis pasaulis apstulbo. Kaip tai galėjo atsitikti, kad turtingoji ir galingoji Amerika taip toli atsiliko? Kas nors yra netvarkoje su mūsų mokykla, su mūsų supratimu apie apšvietą ir mokslą. Išsiliejo plačiausios diskusijos. Pasišlykėjo reikalavimai griebtis drastiškiausių būdų nugalėjimui mūsų atsilikimo. Komeracinė spauda pasiskubino su išvada apie naujus pavojus Amerikos apsigynimui ir pradėjo reikalauti dar didesnio ginklavimosi.

Blaivesnės galvos kreipė dėmesį į mokslą ir mokyklą. Jos priėjo išvados, kad mums yra reikalingas naujas supratimas, naujas priėjimas. Mūsų mokyklose, pradendant su vidurinėmis ir einant per aukštąsias, esą, per daug dėmesio duodama abstraktiems dalykams, tokiems, kaip istorija, literatūra, gramatika, menas ir tt., o beveik pamirštas fizikos mokslas, chemija, tiriamoji mokslo šaka, ieškojimas naujų priemonių technikoje. Mūsų laboratorijos apleistos, tuo tarpu, esą, kaip tik į šią mokslo sritį Tarybų Sąjunga yra įtraukusi savo geriausias mokslines smegenis. Todėl mes ir atsilikome.

Pagaliau susirūpino ir federalinė valdžia. Iš federalinio biudžeto pradėjo šimtai milijonų dolerių plaukti į universitetų ir kitų aukštojo mokslo įstaigų laboratorijas. Pav., 1958-1959 metais federalinė valdžia suteikė \$440,000,000 dolerių kolegijoms-universitetams tiriamiesiems projektams plėsti. Gi 1959-1960 metais tam pačiam tikslui federalinė valdžia yra paskyrus \$500,000,000. Pasinaudos šeši šimtai aukštųjų mokyklų. Tiems patiems tiriamojo mokslo reikalams, sakoma, šiemet privatinės biznio ir pramonės firmos išleis apie \$100,000,000. Praplėsta ir padidinta tiriamieji skyriai tokių korporacijų kaip Du Pont, General Electric ir kitų. Prie šio tiriamojo mokslo pradėta "traukti gabiausias, talentingiausias mokslo galvas. Rezultatas: **revoliucija visoje mokslo ir švietimo sistemoje.**

Iš vienos pusės, tai geras, sveikas reiški-

nys. Tai reiškia pažangą. Nauji atradimai, nauji atidengimai technikos ir energetikos moksluose. Tuos naujus stebėtinus išradimus racionalistiškai, protingai panaudojant šių laikų žmogaus būklės pagerinimui, galėtų tuoj atsidaryti niekadoms pirmiau nė nesapnuoti visų mūsų gyvenime horizontai. Deja, kol kas, kapitalizmo sąlygomis, beveik visi tie ieškojimai, tyrinėjimai ir atradimai skiriami masinio žmonių žudymo pabūklų gerinimui, tobulinimui, padarymui jų dar baisesniais. Gaila, kad tokiam pasauliui esant, kokį mes mūsų laikais turime, labai didelę dalį tos brangios ir stebuklingos mokslinės energijos priverstos ginklavimosi ir ginklų tobulinimo reikalams sunaudoti ir socialistinės šalys.

Kaip ten bebūtų, grįškime prie minėtos revoliucijos Amerikos švietimo ir mokslo sistemoje. Pažvelgkime, kaip ši revoliucija veikia mūsų mokyklą. Ji veikia neigiamai. Iki padangių iškeltas tiriamojo mokslo prestižas, pakeltas šio mokslo šakoje darbuotojams atlyginimas. Geriausi, gabiausi mokytojai, profesoriai, mokslininkai pradėjo veržts į laboratorijas. Prie mokymo, prie mokinių klasėse pasilieka tik tie, kurie nebeteri energijos arba talento iš ten pabėgti į laboratorijas. Mat, su studentais klasėje profesorius gali praleisti visą savo gyvenimą, paaukoti visą savo puikų žinojimą, niekas jo už tai negarbina, niekas apie jį negirdės, neigi kas nors susipras jam už jo triūsą tinkamai atlyginti. Kas kita, jeigu tau pavyks laboratorijoje atomą suskaldyti arba mikroba atpažinti, apie tai tuojau visas pasaulis sužinos ir išgirs, ir, be to, tau už tas pastangas puikiai apmokės. Mūsų šaunus jaunimo apmokymas ir švietimas kasmet slysta vis į negabesnes rankas. Apšireiškia nuosmukis visoje švietimo sistemoje.

Tuo pradėjo rūpintis, apie tai pradėjo galvoti rimtesni amerikiečiai, kuriems rūpi ateitis, ateities žmogus. Tai kas, jie sako, jei mes ir neatsilikime nuo Tarybų Sąjungos laboratorijų lenktynėse, tyrinėjimo dirvoje, jei mes už daugelio mylių atsiliksime kitose mokslo šakose, kitose gyvenimo srityse, jei pralaimėsime lenktynes abelnoje (Tąsa 16-tam pusl.)

Ten, kur ruošiamą Liet. Tarybinę Enciklopediją

ROJUS MIZARA

1960 m. sausio 18 d. užėina pas mane rašytojas Julius Butėnas ir sako:

—Jūs buvotė pažadėjęs Pr. Ulevičiui ap-lankyti Lietuviškosios Tarybinės Enciklope-dijos redakciją. Tai, ot, ir užėjau jums “kelią parodyti.” Jei turite laisvo laiko, eikime.

Su Julium Butėnu esame seni pažįstami —pažįstami ne asmeniškai (nors abudu dzūkai), o iš raštų. Jis parašė eilę knygų ir vis rašo—daugiausia žymių žmonių au-tografijas. Kai atvykau į Vilnių, mudu tuoju susibičiuliavome: jis toks draugiškas, mielas žmogus!

Enciklopedijos redakcija pačiame Vilniaus miesto centre. Tai senas, įdomios architektūros pastatas, stovįs P. Cvirkos ir L. Giros gatvių kampe. Čia pat yra ir žurnalo “Mokslas ir gyvenimas” redakcija.

Įėjus į vidų, pirmiausia krito į akis orna-mentuotos senoviškos krosnys. Tai liudija, jog kadaise šituose namuose gyveno ne prasčiokai!

Enciklopedijos redakcijos darbui vadovauja du vyriausiojo redaktoriaus pavaduo-tojai: filosofijos mokslų kandidatas **J. Macevičius**, rašąs knygą apie amerikietį lietu-vį publicistą J. Adomaitį-Dėdę Šerną, ir **Pranas Ulevičius**. J. Macevičiaus redakcijo-je tuomet nebuvo, jis sirgo, tad mes trise čia šnekėjomės, diskutavome.

Keli žodžiai apie Pr. Ulevičių. Jis — bu-vęs pietamerikietis. Gyveno Argentinoje, ten uoliai dalyvavo visuomeniniame ir žur-nalistiniame darbe. Ispanijos pilietinio ka-ro metu Ulevičius nuvyko Ispanijon prieš fašistus kariauti. Daug ko jis patyrė! O kai grįžo Tarybų Lietuvon, dirbo ir mokėsi, mokėsi ir dirbo. Ir štai, jis Enciklopedijos vyriausio redaktoriaus pavaduotojas!

—Baigiau rašyti veikalą apie Pietų Ame-rikos lietuvius,— kalba jis.— Tuoju atiduosi ją spaustuvei.

Šis pasakymas mane nudžiugino. Iki šiol apie Pietų Amerikos lietuvius labai mažai

žinių buvo duota. Esu tikras, kad P. Ule-vičiaus veikalas tą spragą padengs. (Be-je, girdėjau, kad ir kitas buvęs argentinie-tis, J. Balčiūnas, dabar gyvenąs Vilniuje, taipgi rašąs atsiminimų knygą iš gyvenimo Pietų Amerikoje.)

O kai priėjome prie Lietuviškosios Tary-binės Enciklopedijos klausimo, teiravausi:

—Sakykite man, ką gi jūs jon dėsite, ko-kia jūsų enciklopedija bus?

Tarytum laukęs mano klausimo, P. Ulevi-čius atsakė:

—Tai bus trumpa, visapusiška informa-cija visais mokslo, kultūros, liaudies ūkio, Lietuvos istorijos ir lietuvių tautos vystymo-si klausimais.

Toliau man aiškino, kad naujoji enciklo-pedija bus lituanistinė plačiausia šio žodžio prasme. Jos puslapiuose bus atvaizduotos lietuvių tautos gyvenimo įvairiausios pusės: istorijos, literatūros, meno, visuomeninės-filosofinės minties, kalbos, kultūros, liau-dies švietimo problemos ir technikos bei chemijos mokslų istorija Lietuvoje, medici-nos, krašto gyvūnų pasaulis, augmenija ir geografija. Joje atsispindės naujausieji mokslo ir technikos pasiekimai, kuriuos pasiekė lietuvių tauta broliškųjų tarybinių tautų šeimoje.

—Girdėjau, sakėte, “tai bus trumpa” — įsiterpiau aš.

—Iš viso bus dvidešimt tomų,—nusišypso-damas atsakė P. Ulevičius.

—Dvidešimt gerų tomų — ne visai jau trumpa!..

—Lai būva ir taip. Pasakysiu: jau suda-rytas visų tomų iki ž raidės vardynas-pla-nas. Redakcijos darbuotojai žino, kas įeis į visą enciklopediją, ir iš anksto užsako straipsnius. Kiekvienas enciklopedijos to-mas turės apie 700 puslapių.

Man buvo parodytas I tomo, kuris apima visą raidę A, maketas. Varčiau jį savo ran-kose. Įspūdingas, dailus įrišimas: lietuviš-

kos drobės su jausta ornamentuota juostele viršelis, aplenkta celetonu. Viskas daro puikų vaizdą. Miela bus tokią knygą paminti į rankas!

MOKSLININKAI STOVI PRIEŠAKYJE

Enciklopedijos paruošimui vadovauja žymiausi Tarybų Lietuvos mokslininkai.

Vyriausias redaktorius yra Mokslų Akademijos prezidentas, akademikas prof. **J. Matulis**.

Sudarytos 7 redakcijos pagal mokslų sritis. Jos seka.

1. Ekonomikos, teisės ir filosofijos—vadovauja Ekonomikos instituto direktorius **K. Meškauskas**.

2. Istorijos—vadovauja akademikas **J. Žiugžda**.

3. Literatūros ir kalbotyros—vadovauja akademikas prof. **K. Korsakas**.

4. Meno, kultūros ir liaudies švietimo—vadovauja kultūros ministras **J. Banaitis**.

5. Biologijos, medicinos ir žemės ūkio—vadovauja akademikas prof. **VI. Lašas**.

6. Technikos—vadovauja Energetikos ir elektrotechnikos instituto direktorius **A. Žukauskas**.

7. Fizikos-matematikos, chemijos, geologijos-geografijos—vadovauja akademikas prof. **K. Bieliukas**.

Redakcijoje šiuo metu dirba asmenys, turintieji nemažą redakcinio ir literatūrinio darbo patyrimą. Čia radau dirbančius: teisės mokslų kandidatą Z. Balevičių, docentą P. Mikutaitį, vilnietį istoriką V. Martinkėną, V. Beržinį, gyd. V. Gutauską, agronomą V. Knystautą, inžinierių A. Čižą, V. Kvietkauską—tai skyrių redaktoriai. Skyrinis redaktorius yra ir rašytojas J. Butėnas, kuris dalyvavo mūsų pokalbiuose.

Vardyno ir mokslinės literatūrinės kontrolės redakcijoje darbuojasi K. Gasparavičius ir V. Kokšta.

Be jų yra ir daugiau darbuotojų, pavyzdžiui, dailininkas,—gabus jaunas grafikas,—J. Klimanskas, kuris rūpinasi menine enciklopedijos išvaizda ir t.t.

(Galiu priminti, kad anksčiau, kai aš padariau pranešimą Vilniaus Dailės instituto studentams ir profesoriams, Institutas mane apdovanojo vertingais kūrinių, tarp kurių buvo ir J. Klimansko pora kūrinių. Juos parsivežiau į JAV.)

Redaktoriai man parodė suredaguotus, paruoštus spaudai rankraščius, o dailininkas atskleidė įdomių, akį traukiančių iliustracijų, įklijų puslapius.

—Šiomet viskas greit atsidurs spaustuvėje. Toliau dirbsime sparčiau. Susikaupė patyrimas,—kalba redakcijos darbuotojai.—Ne vien tik mes dirbame. Į enciklopedijos paruošimą įtraukta apie 1,000 įvairių šakų mokslininkų-bendradarbių. Tai vis straipsnių autoriai, recenzantai, konsultantai...

Miela buvo susipažinti su visais, čia rasta redaktoriais ir kitais darbuotojais. Žinau aš, žino jie, žino kiekvienas galvojęs žmogus, kad Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija bus didelis lietuvių tautos kultūros paminklas.

Čia pat vienas redaktorių—doc. P. Mikutaitis įteikė man savo naują knygą apie Julijų Janonį. Atsiminiau aš P. Mikutaitį ir sakiau:

—Man rodosi, mudu kada nors apsieiktume laiškais. Prisimenate?

—Labai puikiai!

Tai buvo prieš daugiau kaip 20 metų. P. Mikutaitis tuomet buvo Kauno universiteto studentas; jis rinko medžiagą apie proletarinį poetą. Laišku klausė manęs, ar aš neturiu kokios medžiagos, jam reikalingos. Neturėjau. Bet aš tuomet pasiunčiau Juliaus Janonio motinos (gyvenusios Baltimorėje) adresą, patardamas jam su ja susisiekti. Jis tai ir padarė: susirašinėjo su miela senute, kuri jam nemaža suteikė apie savo sūnų medžiagos.

Smagu, kad enciklopedijos redaktoriai kūrybingi: be enciklopedinio darbo jie randa laiko ir naujoms knygoms parašyti.

Padėkojęs enciklopedijos darbuotojams už viską, skubėjau savais keliais, lydimas bičiulio J. Butėno.

Mūsu geros sveikatos išlaikymo poreikiai

J. J. KAŠKIAUČIUS, M. D.

Vitaminai ir mineralai sveikatą taiso

Gyvenu saugiai, ramiai savo tėviškėj. Bet man rūpi ir brolių amerikiečių būklė, jų sveikata, gera savijauta, gera nuotaika. Noriu čia ir vėl pakartoti, kad gerai visi išdėmėtumėt keletą pačių svarbiųjų sveikatai palaikyt punktų. Tikslus maistas, gera mityba, **vitaminų ir mineralų gausa**—patys viršutiniai punktai. Kai maistas netikęs, kai nevartoji vitaminų ir mineralų preparatų, menka bus tavo sveikata, darbingumas, patvarumas, savijauta. Būsi ligūstas, silpnas ir skubinsies gult po velėna.

Be ilgų pamokslių, paduodu jums, mieli draugai, pačią esenciją. Įsiminkite ją gerai ir pildykite nuolatai. Daugelis iš jūsų lengvabūdiškai mostelia tik ranka: girdi, vis tie vitaminai, tai tik prasimanymas, tik bisnis... Sunki, skaudi klaida toks nemokšiškas atkaklumas. **Būtinai, būtiniausiai vartokite vitaminus**, gerą pilnutinį jų mišinį, net kartu ir su mineralais. Gaukite vaitinėj **Multiple vitamin and mineral capsules**. Jos ne pigios. Jei gausiai sukombinuotos, tokios kapsulės atseina po 12—15 ir daugiau dolerių už 100 kapsulių. Vadinasi, viena gera kapsulė — tai 12, 15 ar daugiau centų.

Dar pigiau ir parankiau bus, jei vitaminus parsitrauksite tiesiog iš kokios didžiulės gamyklos. Parašykite laišką, adresuodami: **Vitamin Quota, 880 Broadway, New York, N. Y.** Paprašykite katalogo, atsiųs jums dykai. Ten daugybė visokių puikių preparatų. Gausite ir orderio blanką. Išsirinkite kurį preparatą ir užrašykite ant blankos. Sakysim, **Minoval** (ar Minavol) kapsules 1000. Kataloge padėta ir kaina, kiek už 100, už 500 ar už 1,000 kapsulių. Pigiau atseina didesni kiekiai. Nežinau, kaip dabar,— seniau būdavo, rodos 44 ar 45 dol. už 1,000.

Imkite tų kapsulių bent po vieną triskart kasdien. Pigiau atsieis negu vienas nuodo

(viskės) stikliukas. O jūs juk kartais ir po du degtinės stiklukus ištraukiat — ir savo laisva valia kūną ir protą nuodijat. Darykite kitaip: vietoj nuodo vartokite vitaminus ir maistą. Vitaminai ir mineralai kasdien ir regulingai padės jūsų organizmui eiti stipryn is sveikyn.

Kai dėl maisto, vartokite daugiau **baltymų** (proteinų): kepenų, liesos mėsos, žuvies, sūrio, pieno, kiaušinių. Nevartokite gyvulinių riebalų, padažų, lašinių. Vietoj to imkite **augalinio aliejaus**, kad ir **Mazola** (gausite valgomų daiktų krautuvėj) — po du valgomu šaukštus kasdien. Ten pat gaukite **Wheat germ** (kviečio gemalų, daigų), imkite po šaukštą kasdien. Vietoj cukraus — **Blackstrop molasses**,—tų moliasų vartokite bet kam pasaldint, po šaukštą, po du. Juoda duona (whole wheat bread) vietoj kokių tuščių gardėsių, pyragaičių, sklandžių, makaronų. Ir **daugiau juodos duonos**.

Vitaminai ir mineralai papildo maisto trūkumus

Draugės ir draugai, jūs visi dažnai girdėjot apie vitaminus, apie mineralines druskas. Tai pakartojimai bus čia tik trumpučiai.

Amerikoj gyva bėda su maistu. Beveik visi maisto produktai turi **nuodingų pridėkų, prezervatų**—cheminių sintetikų, erzacų bei surogatų. Dirvožemis visiškai iškoštas, vandenų ir erozijos išplautas, vėjų ir viesulų dulkėmis išnešiotas. Kai menka dirva, tai menki ir augalai. Be to, ir tuos augalus, vaisius, daržoves vis purkščia DDT ir kitokiais stipriais nuodais, nuo kirmėlių, nuo vabzdžių, vabalų. Tie nuodingieji chemikalai apnuodija vabzdžius ir kirminus, apnuodija ir pačias daržoves, uogas, vaisius ir pačią dirvą ir žoles. Paukštės ir gyvuliai ėda tokią žolę, ryja vabzdžius—ir nuo to suserga. Pienas, paukštiena esti dalinai apnuodinta. Štai tau ir problema... Na, sakysim, jūs atidžiai nuplaunat daržoves, vaisius, uogas, bet menkai ką tenuplausite mėsą, sūrį, sviestą, pieną, žuvis, kai visur esti kad ir po truputį nuodingųjų prezervatų. Čia tai jau galvosukis. O juk dargi girdėjot apie **radioaktyviąsias dulkes**, apie atominių, termobranduolinių pabūklų ištisinius tyrinėjimus, eksplodavimus...

Palikime tas baisenybes, grįžkime prie **vitaminų ir mineralų**. Sakysim, jūsų maistas šiek tiek saugus, ne taip jau labai sugadintas. Bet jis vis viena neturi visų kūnui reikalingų elementų, dėsnų. Tokių būtinųjų dėsnų jūs gaunate pavidale **vitaminų ir mineralų**. Visų ir visokių vitaminų reikia žmogui, kad būtum sveikas. **Vitaminai A, B, C, D, E, G, PP**, visokie vitamino **B komplekso dėsniai**, tūli dar nepilnai nustatyti—visi šitie skirtingi vitaminai padeda organizmui geriau pervirškinti ir įsisavinti maistą. Palaiko kūno audinius sveikus ir gyvybingus, apgina nuo ligų, atitolina senatvę ir mirtį. Panašiai ir mineralai: kalcis, geležis, fosforas, natris (druskos dėsnis), varis, jodas. Visi jie organizmui reikalingi. Be jų greičiau genda kūno audiniai, silpsta kraujas, nervai ir visa muzika.

Štai ir grįžtame prie išvados: **būtinai vartokite vitaminų ir mineralų preparatus, gausiomis dozėmis**. Neapgaudinėkite patys savęs. Be vitaminų ir mineralų gausos nesusinaudoja net ir doras valgis, neįsisavina dorai. Įsidėmėkite sau, susimildami, tai mažiau sirgsite ir ilgiau, gražiau pagyvensite, naudingiau sau ir visuomenei.

SVAJONĖ IR ŽMONĖS

Tu atsisėsk šalia...

aš visą naktį tau kalbėsiu,
Ir visą naktį tau klausytis nepabos...

— — — Bus saulės spinduliai

kaip stygos išsitiesę,
Mes saulės arfa grosime, šviesiai,
Kaip niekad kitados. — — —

Tu pažiūrėk plačiau—ši žemė matė visko,
Bet vieną kartą ji pakilo išdidžiai,
Ir stambūs žemvaldžiai

prieš valią jos išblyško.
Kai išėini—aplink kolūkių vagos blizga,
Kaip juodas šilkas klostosi kviečiai...
Kur kumečių langai kaip akys ašaroti,
Kur dūmuos kūdikiai uždusdavo maži,
Šiandieną ateitis šilta, šviesi ir soti. —
Ne širdys—akmenys, jei gali nedainuoti,
Kai mūsų tėviškė—laiminga ir graži.

K. Kubilinskas

MAMAI

Neužmiršt man to rudenio, mama,
Jis skaudus, kaip neblėstančios skriaudos.
Tu stovėjai prie vienišo namo,
Šiurkščią skarą prie veido prispaudus.

O vežimas į tolį dardėjo.
Išvykau. Kaip bešauk—neprišauksi.
Tik krūtinėj lyg varpas aidėjo
Tavo tolstantis, mielas: "Aš lauksiu."

Bėgo metai. Tą "lauksiu" kartojo
Man šermukšnių mojuojančios šakos,
Kol raukšles tavo skruostuos užstojo
Kitos mėlynos, mylimos akys.

Tu nelaukei daugiau ties varteliais...
Ir laiškai vis retėjo kas kartą.
Tau atrodė,—savaisiais vargeliais
Mūsų meilės užtemdyt neverta.

O ana, mano širdį sugėlus,
Iškeliavo pas kitą be žodžių.
Nežinau, gal negeras, nemielas,
Negražus gal aš jai pasirodžiau.

Iškeliavo. O būtų paklausus
Ji tavęs, kai verkei, kai tylėjai...
Kad gražus aš, kad geras, geriausias,
Tu vienai jai įrodyt galėjai.

Br. Mackevičius

ATSIMINIMAI IR ISTORIJA

Streikai, unijos, "Naujoji dalyba" 1932-1945 mm.

A. BIMBA

(Pradžia 1959 m. "Šviesos" 4-tam num.)

SKERDYNĖ

Po keleto mėnesių aštriausios kovos, dramatiškesnei padėties SWOC nusprendė suruošti gigantišką visos apylinkės darbo žmonių "Memorial Day" šventėje (gegužės 30 d.) South Chicagoje prie Republic Steel kompanijos fabriko, nes kaip tik šios kompanijos prezidentas Girdler buvo atkakliausias darbininkų priešas ir "Mažojo plieno" vadas, demonstraciją.

Paskirtą dieną ir paskirtu laiku tūkstančiai darbininkų pradėjo traukti linkui fabriko. Bet fabriką apsupę laikė nuo kojų iki galvos ginkluoti policijantai ir specialūs ginkluoti kompanijos sargai. Kai darbininkai prislinko prie to ginkluoto lanko, stauga iš įmonės vidaus pasigirdo šūvis. Tai, matyt, buvo signalas policijai ir sargams atidaryti ugnį į darbininkus. Kilo baisiausia skerdynė. Keturi darbininkai ant vietos krito negyvi. Desėtkai kitų gulėjo gatvėje sužeisti ir vaitojo. Iš jų šeši vėliau mirė.

Šis baisus kruvinas įvykis įėjo Amerikos klasių kovos istorijon "Memorial Day Massacre" ("Atminimo dienos skerdynė") pavadinimu.

Tačiau net ir tokia baisi skerdynė darbininkų neišgąsdino ir neatšaldė nuo jų istorinio tikslo laimėti unijos (sąjungos) pripažinimo. Ir jų didvyriškos pastangos apsilaukė laimėjimu. Toji "Atminimo dienos skerdynė" buvo paskutinis plieno trusto desperatiškas pasiryžimas į savo fabrikus neįsileisti unijos ir nepripažinti savo darbininkams teisės organizuotis — būti žmonėmis, su kurių teisėmis turi skaitytis net ir tokie galingi samdytojai kaip minėtos plieno kompanijos.

Šiandien plieno darbininkai gana gerai ir tvirtai organizuoti. Visos didžiosios plieno

kompanijos jau yra uniją pripažinusios, ir šiandien United Steelworkers of America (Jungtiniai Amerikos darbininkai) turi milijoną su viršum narių—apie tiek pat, kaip ir automobilių gamybos darbininkų sąjunga.

Tiesa, kad tuo laikotarpiu darbininkai savo pusėje jau turėjo "Naujosios dalybos" įstatymą, vadinamą Wagner Act, kuriame oficiališkai pripažįstama darbininkams teisė organizuotis ir organizuotai derėtis su samdytojais ir kuriame draudžiama samdytojams tą teisę iš savo darbininkų atimti, bet tą teisę nuo popieriaus perkelti į gyvenimą galėjo tikrai patys darbininkai savo didvyriškėmis, kartais net herkuliškėmis pastangomis ir didžiausiu ryžtu. Ir jeigu didžiulės industrinės profesinės sąjungos nuolat nebudėtų savo teisių sargyboje, tai tiek plieno, tiek automobilių, tiek kitos sunkiosios pramonės korporacijos ir kompanijos kaip bėgint su ta darbininkų teise susidrotų ir į savo fabrikus bei įmones susigrąžintų džiunglines sąlygas, kuriose viešpatavo beteisiškumas ir neribotas samdytojų ir bosų (užveizdų) savivališkumas.

Šitie sėdėjimo streikai ir visos kitos šio laikotarpio streikų kovos daugumoje buvo, kaip sakyta, susietos su milžiniškėmis pastangomis suorganizuoti milijonus Amerikos sunkiosios pramonės neorganizuotų darbininkų. Pradžia buvo komunistų padaryta dar daug anksčiau. Nuo pat 1919 metų, kai tik įsikūrė Komunistų partija, komunistai ir visi pažangieji Amerikos darbininkai daugiausia dėmesio kreipė į organizavimą neorganizuotų darbininkų į darbo unijas (profesines sąjungas). Reikia atsiminti, kad dar ir prieš didžiosios depresijos laikus visose Jungtinėse Valstijose tebuvo apie trys milijonai organizuotų darbininkų į profesines sąjungas. Amerikos Darbo Federacija, kuri gimė 1886 metų kovose už

aštuonias darbo valandas, niekados nepajėgė savo narystę pakelti virš trijų milijonų, niekados nepajėgė pasiekti sunkiosios masinės pramonės darbininkų. Pav., 1934 metais visose Federacijos sąjungose tebuvo 2,857,000 narių.

Neigi Darbo Federacija kada nors rimtai stengėsi juos pasiekti. Komunistams atrodė, kad vyriausias kaltinimas yra profesinių sąjungų organizacinė forma. Jos sudarytos ne pagal pramonės, bet pagal "amatus." Jeigu pavyzdžiui paimsime geležinkelių arba plieno darbininkus, tai rasime, jog anais laikais ir vieni ir kiti buvo apsidaliję į penkioliką ar šešioliką profesinių sąjungų. Kiekviena sąjunga turi savo viršininkus, savo išdą, savo politiką, savo sutartis su samdytojais. Tarpe jų klesti pavydas, eina kova. Dar pusė bėdos, kai tokia siaura amatinė organizacija liečia neskaitlingą smulkiosios pramonės darbininkų grupę. Ji šiaip taip atsilaiko prieš samdytojų antpuolius ir iškovoja savo nariams tam tikrų koncesijų (nusileidimų) bei lengvatų. Bet klausimas eina apie tokius industrinius milžinus kaip plieno, anglies, automobilių, gumos, tekstilės, žemės ūkio padargų pramonės šakas. Šiame atsitikime toks darbininkų pasidalijimas į mažas grupes, į "nepriklausomas" profesines sąjungas nieko darbininkams negali duoti ir nedavė. Ir tokių profesinių sąjungų streikai dažniausia baigdavosi darbininkų pralaimėjimu, kas savo ruožtu darbininkuose pasėdavo nusiminimą ir beviltiškumą. Ypač tai buvo dramatiškai pavaizduota didžiuliam istoriniam 1919 metų plieno darbininkų streike. Juk ir tada buvo dėtos didelės pastangos suorganizuoti plieno darbininkus. Bet jie buvo traukiami į šešioliką skirtingų amatinų sąjungų. Tiek tas streikas, tiek tos organizacinės pastangos pasibaigė tokiu baisiu darbininkų pralaimėjimu, jog paėmė penkioliką metų su viršum darbininkams nuo to atsipeikėti ir vėl pradėti rimtai galvoti apie susiorganizavimą.

INDUSTRINIS UNIJIZMAS

Šiais istoriniais patyrimais apsiginklavę, komunistai iškėlė industrinio unijizmo vėliavą. Industrinis unijizmas reiškia, kad visi

tos pramonės šakos darbininkai, tegu jie plieno fabrike bus liejikai arba paprasti nelavinti darbininkai, — visi priklauso vienai profesinei sąjungai. Viena organizacija apima visus plieno darbininkus. Derybose su samdytojais visiems darbininkams vadovauja ir atstovauja viena profesinė sąjunga. O kilus streikui, visi darbininkai kartu meta darbą ir stoja į kovą.

Komunistai teigė, jog moderniškoje, aukštai koncentruotoje ir centralizuotoje gamyboje tikrai tokios profesinės sąjungos pajėgs atmušti samdytojų antpuolius ir ką nors laimės visiems darbininkams. Tiesa, jau pradžioje 20-to šimtmečio buvo rimtai kalbama apie industrinį unijizmą, kurio vėliavą per keletą metų iškėlusį nešė Industrial Workers of the World—IWW (Pasaulio darbininkų industrinė sąjunga). Bet dėl visos eilės vidinių ir išlaukinių priežasčių nepajėgė kiek giliau savo šaknis suleisti į sunkiąją pramonę, ir po 1919 metų industrinio unijizmo vėliava atiteko komunistams. Jau pirmutinėje Komunistų partijos programoje buvo pasisakyta už industrinį unijizmą. Iš pradžių komunistai priėmė IWW taktiką, būtent: senosios amatinės profesinės sąjungos atgyveno savo dienas, nieko gera darbininkams nebeduoda, todėl jos turi pasitraukti iš kelio, o jų vietą turi užimti naujos industrinės sąjungos. Bet su 1921 metais pasirodė Lenino "Infantile Sickness of Communism," kur Leninas pasmerkė ir atmetė tokią senųjų profesinių sąjungų griovimo taktiką. Tokia taktika izoluoja revoliucinius, klasiniai sąmoningus darbininkus nuo jau organizuotų darbininkų. Komunistų vieta darbuotis visose masinio pobūdžio darbo žmonių organizacijose ir laimėti jų narius pažangos vėliavai. Komunistai pakeitė savo taktiką ir, William Z. Fosteriui vadovaujant, suorganizavo Darbo unijų švietimo lygą. Lygos užduotis: plačiausiai propaguoti industrinio unijizmo idėją senosiose sąjungose, pakeisti jų formą ir paskui jas panaudoti organizavimui darbininkų ir industrines profesines sąjungas. Su laiku Komunistų partijos ir jos šefuojamos Darbo unijų švietimo lygos (vėliau persiorganizavusios į Darbo unijų vienybės lygą) propaganda ir pastangos už industrinį unijizmą.

jizmą pradėjo duoti teigiamų vaisių. Vi-soje eilėje senųjų sąjungų pradėjo reikštis pritarimo industriniam unijizmui. Bet ko-munistai nebuvo patenkinti. Jiems pasi-rodė, kad tas procesas per lėtas, kad jokių būdu nebegalima ilgai pasitenkinti tik pro-paganda už industrinį unijizmą senosiose sąjungose. Jie pradėjo kurti naujas, revo-liucines profesines sąjungas visoje eilėje pramonės šakų, kurios taipgi įstojo į tais laikais gyvavusį Profesinių sąjungų interna-cionalą (Profinterną). Tarpe 1931 ir 1934 metų taip gimė kietosios anglies srityje Na-cionalinė angliakasių sąjunga (National Miners Union), o minkštosios anglies srity-je, beveik išimtinai Illinojaus valstijoje, Progresyviai Amerikos angliakasiai (Pro-gressive Miners of America). Taip pat įsi-kūrė Steel and Metal Workers Industrial Workers Union (Plieno ir metalo darbinin-kų industrinė sąjunga) su centru Pittsbur-ghe.

Nereikia nė sakyti, jog šitokia komunistų veikla labai nepatiko ir atrodė pavojinga tiek senųjų profesinių sąjungų vadovybei, tiek samdytojams, ypač kai visa eilė šiame laikotarpyje įvyko po industrinio unijizmo vėliava kovingų streikų.

NAUJAS SAJŪDIS

Tuo tarpu, kaip jau sakytą, pačioje Ame-rikos Darbo federacijoje vis garsiau ir gar-siau aidėjo balsas už industrinį unijizmą, už pastangas į darbo unijas įtraukti milijo-nus ir milijonus neorganizuotų darbininkų sunkiojoje pramonėje. To istorinio sąjūdžio priešakin atsistojo Jungtinės angliakasių unijos prezidentas John L. Lewis. Kadangi angliakasių unija jau ir tada buvo industri-nė, tai Lewis turėjo puikų argumentą prieš siauras, amatines unijas. Jis irgi, kaip ir komunistai, sakė, kad bandymas neorgani-zuotus plieno, tekstilės, arba automobilių darbininkus suorganizuoti į amatines, sek-tantines sąjungas pasibaigs tiktai nesekme, visos tokios pastangos bus veltui, kaip jau jos ne kartą veltui buvo praesityje. Kas svarbiausia: John L. Lewis naujojo unijiz-mo pusėn metė savo galingą angliakasių są-jungą, jos išdą ir organizatorius. Kai ši-taip nusistatė angliakasiai, visoje eilėje ki-

tų Federacijos unijų sustiprėjo balsas už prisidėjimą prie organizavimo neorganizuo-tų darbininkų į industrines sąjungas. Ir kai 1935 metais Federacijos konvencija 18,024 balsais prieš 10,933 atmetė rezoliuciją už organizavimą neorganizuotų darbininkų į industrines unijas, tų pačių metų lapkričio mėnesį aštuonių Federacijos sąjungų prez-i-dentai, su Lewisu priešakyje, suorganizavo Committee for Industrial Organization (Ko-mitetą dėl industrinės organizacijos), kurio tikslas buvo "padrąsinti ir pagelbėti neor-ganizuotiems darbininkams masinėse pro-dukcijose ir kitose pramonės šakose organi-zuotis į profesines sąjungas industriniu pa-grindu."

Industrinei organizacijai komitetą suda-rė:

- United Mine Workers su 400,000 narių
- Amalgamated Clothing Workers, 100,000
- United Textile Workers, 79,000
- International Union of Mine, Mill and Smelter Workers, 14,600
- Oil Field, Gas Well and Refinery Work-ers, 42,000
- Federation of Flat Glass Workers, 10,000
- Amalgamated Association of Iron, Steel and Tin Workers, 14,600
- United Automobile Workers (naujai susi-organizavusi)
- International Typographical Union, 73,-000
- United Rubber Workers (naujai susiorga-nizavusi)
- United Hatters, Cap and Millinery Work-ers, 21,400.

Labai svarbu, kad šis komitetas tuojau metėsi darban organizuoti neorganizuotus darbininkus. Visur darbininkai tapo pa-drąsinti kovoti už savo teises. Visa šalis tapo užlieta aštriausių streikų banga. Ne-reikia nė sakyti, kad komunistai visomis jė-gomis rėmė visas minėto komiteto pastan-gas.

Komiteto veiklos ir pasisekimo išsigando konservatyviškoji Federacijos vadovybė. Ji įsakė Komitetui likviduotis ir pagrumojo iš-metimu iš Federacijos visų unijų, kurios iš-drįs prisidėti prie naujojo sąjūdžio. Federa-cijos Pildomoji taryba paskyrė komisiją ir pareikalavo, kad visos tos Federacijos są-

jungos, kurios įeina į Komitetą dėl industrinės organizacijos arba kaip nors remia jo veiklą, turi ateiti į komisiją ir pasiteisinti. "Teisman" tapo pašaukta net dvylika profesinių sąjungų. Bet tos sąjungos griežtai atsisakė stoti į komisijos teismą arba kam nors aiškintis apie savo veiklą. Tuo būdu, 1936 m. rugpiūčio mėnesį Pildomoji taryba suspendavo iš Federacijos 10 profesinių sąjungų, nes surado, kad "tas Komitetas yra dualinio pobūdžio ir aiškiai kenksmingas Federacijos pasisėkimui ir gerovei." Komunistų partija pareiškė: "Darbo Federacijos Pildomoji Taryba papildė milžinišką kriminalinę nedorybę prieš darbo unijų (profesinių sąjungų) reikalus ir prieš neorganizuotas darbo mases."

Tuo tarpu Komitetas dėl industrinės organizacijos tęsė savo darbą toliau. Visur kūrėsi naujos profesinės sąjungos bei savo gretas plėtė senosios, kurias Federacija suspendavo. Tos pastangos taip puikiai sekėsi, jog su 1937 metais profesinėms sąjungoms jau priklausė 7,500,000 darbininkų, vietoje buvusių trijų milijonų. Tai didelis, naujas dalykas Amerikos darbininkų kovoje už šviesesnį rytojų.

Vietoje atšaukti savo nepateisinamą pasielgimą, suspenduojant profesines sąjungas, Darbo Federacijos konvencija 1938 metų gegužės mėnesį formaliai išmetė iš Federacijos suspenduotas sąjungas. Tų pačių metų lapkričio mėnesį įvyko išmestųjų ir naujųjų sąjungų pirmoji konvencija, kurioje dalyvavo jau gerai veikiančių 32 profesinių sąjungų ir devynių organizacinių komitetų atstovai. Tai buvo nepaprastai entuziastiška ir kovinga konvencija. Tęsimui toliau darbo ir koordinavimui industrinių sąjungų veiklos, konvencija įsteigė naują visapalikišką centrą, pavadintą Congress of Industrial Organizations. Taip gimė CIO.

Tai buvo didžiulis istorinės reikšmės peršilaužimas Amerikos darbo unių (profesinių sąjungų) judėjime. Nežinia, kaip Amerikos klasių kovos eiga būtų pakrypusi, jeigu komunistams ir kitiems pažangiečiams būtų pavykę visą Darbo Federaciją laimėti industrinio unijizmo idėjai. Galimas dalykas, kad visas profesinių sąjungų judėjimas šiandien stovėtų visa galva aukščiau. Nes,

iš vienos pusės, tuojau prasidėjo pastangos abudu centrus (Amerikos Darbo Federaciją — AFL ir Industrinių Organizacijų Kongresą—CIO) suvienyti, iš kitos — kilo broliždinga savitarpinė kova tarpe organizuotų darbininkų. Toji kova tęsėsi ilgus metus. Ji baigėsi tik 1957 metais, kai pagaliau abudu centrai tapo suvienyti.

VALDŽIA IR DARBININKŲ KOVOS

Federalinės valdžios nusistatymas "Naujosios dalybos" eroje link profesinių sąjungų ir darbininkų pastangų į jas organizuoti atitiko prezidento Ruzvelto filosofijai apie sukūrimą Amerikoje "pažangaus kapitalizmo." Tame jo kapitalizme darbo žmonės turi vaidinti tam tikrą vaidmenį. Jiems turi būti suteikiama tam tikros teisės. Pirmutinė ir svarbiausia teisė būti organizuotais ir organizuotai derėtis su samdytojais nustatymui algų, darbo sąlygų ir darbo vandenų. Neorganizuoti darbininkai yra bejėgiai prieš modernius trustus ir monopolijas. Tik 1933 metais pagrindais santykiavimas tarpe darbo ir kapitalo sudarys būtinai reikalingą lygsvarą ir industrinę ramybę. Kol samdytojai šios teisės savo darbininkams nepripažins ir žvėriškai triuškins kiekvieną darbininkų pasiryžimą susiorganizuoti į profesines sąjungas, tol mes neturėsime ramybės ir nepajėgsime pakelti darbo masių ekonominės ir socialinės būklės.

Tokia buvo prezidento galvosena ir ta linkme jis vairavo federalinį valdančiosios klasės pildomąjį aparatą — federalinę valdžią. Štai, pačiu pirmuoju savo žygiu kaip šalies prezidentas jis pasiūlo neeilinei Kongreso sesijai 1933 metais priimti taip vadinamą "National Recovery Act" (Nacionalinį atstatymo aktą), kurio tikslas sumažinti bei pašalinti pramonėje ginčus tarpe darbininkų ir samdytojų, kurie kenkia arba trukdo prekybai tarpe valstijų bei su užsieniu, kuris taipgi turėjo garsųjį skyrių

"7(a," kuriame pirmu kartu Amerikos istorijoje įstatymu garantuojamos tam tikros darbininkams teisės. Šiame skyriuje pasakyta:

"(1) darbininkai turi teisę organizuotis ir derėtis kolektyviškai per savo pasirinktus atstovus: samdytojai bei jų agentai neturi

teisės kištis, trukdyti bei kenkti darbininkams pasirinkime tokių atstovų savo organizacijose bei kituose bendruose kolektyviškų derybų ir savitarpinės pagalbos arba apsaugos veiksmuose; (2) darbininkui ieškant darbo, neturi būti reikalaujama iš jo priklausti samdytojų sudarytai sąjungai arba susilaikyti nuo priklausymo, organizavimo bei pagelbėjimo organizuoti jo paties pasirinkimo darbininkų organizaciją."

Toliau įstatyme draudžiama samdytojams kaip nors paneigti šias darbininkų teises.

Pagal šį įstatymą tuojau tapo sudaryta Nacionalinė darbo taryba, susidedanti iš devynių narių: po tris nuo darbo unių, samdytojų ir valdžios.

Bet, aišku, šis naujas įstatymas, suteikias darbininkams teisę organizotis į profesines sąjungas ir prieš trustus bei korporacijas priešpastatyti savo organizuotą jėgą, nepatiko samdytojų klasei, nepatiko visoms reakcinėms jėgoms. Šalies Aukščiausias teismas ima ir paskelbia visą Nacionalinį atstatymo aktą priešingu konstitucijai. Panašiai jis pasielgia ir su visais kitais "Naujosios dalybos" įstatymais.

Prasideda griežčiausia kova prieš Aukščiausią teismą. Komunistai reikalauja Aukščiausią teismą pažaboti. Prezidentas Ruzveltas ne tik smerkia teismo sprendimus, bet tuojau imasi žygių teismą perorganizuoti. Vienas po kitam reakciniai Aukščiausio teismo nariai priverčiami rezignuoti. Jų vieton prezidentas paskiria savo pasekėjus.

PREZIDENTO LAIMĖJIMAS

Šitaip susidorojęs su teismu, prezidentas pasiūlo Kongresui priimti naują industrijiams santykiams tvarkyti įstatymą. 1935 metų sesijoje Kongresas priima "National Labor Relations Act" (Nacionalinį darbo santykių aktą), kitaip pavadintą "Wagnerio aktu," pagal senatorių Wagnerį. Organizuoti darbininkai karštai sveikina naująjį įstatymą kaipo Amerikos darbininkų "Magną Chartą," o samdytojai ir visi reakcinieriai jį prakeikia, jo nepripažįsta. Naujajame įstatyme tik pakartojamas ir dar praplečiamas anas "7(a)" skyrius apie darbininkų teises. Dabar ir Aukščiausias teismas, jau perorganizuotas, "palaimina"

įstatymą, pripažindamas jį konstituciniu.

Su tuo prieš Amerikos darbininkus iškilo negirdėta ir beveik nesapnuota proga organizuotis ir organizuotomis jėgomis siekti aukštesnio atlyginimo už darbą, geresnių darbo sąlygų ir trumpesnių darbo valandų.

Šis Federalinės vyriausybės, ypač prezidento Ruzvelto nusiteikimas gerai atspindėjo Amerikos pažangiojoje spaudoje. Pav., 1937 metų pabaigoje ryšium su pastangomis suorganizuoti automobilių pramonės darbininkus ir ypač su Fordo korporacijos desperatišku priešinimusi toms darbininkų pastangoms, "Laisvėje" skaitome tokius pranešimus:

"Valdiška darbo komisija pasmerkė Fordą kaipo kruviną terorizuotoją automobilių darbininkų.

"Komisija įsakė tuojau duoti darbininkams laisvę organizotis į profesinę sąjungą, priimti atgal į darbą pavarytus darbininkus, užmokėti jiems už sugaištį."

Arba vėl:

"Ruzveltas papeikė General Motors bosus..."

"Ruzveltas reikalauja General Motors taintis su streikieriais."

"Valdžia pasmerkia Remington Rand kompaniją už provokatorišką laužymą savo darbininkų streiko."

Kaip šį Federalinės vyriausybės ir prezidento Ruzvelto asmenišką prielankumą linkui Amerikos dirbančiųjų pastangų susiorganizuoti į industrines ir visokias sąjungas pasitiko profesinių sąjungų vadovybė, kuri dabar jau parėjo iš dviejų centrų—Amerikos Darbo Federacijos ir Industrinių Organizacijų Kongreso? Netenka nė sakyti, kad Kongreso vadovybė išskėstomis rankomis tą palankumą pasitiko ir juo naudojosi savo veikloje. Šios pažangiosios vadovybės nuomonę ir nusistatymą pilniausiai išreiškė Jungtinės angliakasių sąjungos (United Mine Workers of America) prezidentas John L. Lewis 1934 metų sausio 23 d. angliakasių konvencijoje. Jis savo raporte konvencijai jau minėtą Nacionalinio atstatymo aktą (NRA) tiesiog pavadino "didžiausiu laisvės čarteriu" nuo Lincolno paskelbimo vergų išlaisvinimo. O kas liečia Ruzveltą, tai, sakė jis, "vienintelis prezidentas, kuris

ištiesė savo pagalbos ranką prispaustiems ir suvargusiems angliakasyklų darbininkams." Girdi, "Lai maldos nesuskaitomų tūkstančių iš visų mūsų tautos kampų padės jam jojo dideliame darbe."

Visiškai kitaip, ypač įsisiūbavus organizavimui neorganizuotų darbininkų į **industrialines** sąjungas ir išryškėjus vyriausybės ir Ruzvelto prielankumui toms pastangoms, Amerikos Darbo Federacijos vadai žiūrėjo į valdžią ir jos nusistatymą. Jie kalbėjo apie valdžios simpatizavimą naujosioms sąjungoms ir padėjimą joms "griauti" senąsias profesines sąjungas. Federacijos vadai apkaltino valdžią "užsikrėtimo socializmu" ir reikalavo keisti savo nusistatymą. Į Federacijos metinį suvažiavimą vadovybė atėjo su pasiūlymu pasmerkti vyriausybę ir jos visą "Naujosios dalybos" programą. Taip aštrus ir nepateisinamas Federacijos vadų buvo šiuo klausimu nusistatymas, jog prieš juos sukilo eiliniai delegatai ir atmetė jų pasiūlymą. Tai buvo iki tol negirdėtas dalykas, kad Federacijos konvencija atmetų savo vadovybės sumanymą tokiu svarbiu klausimu.

Federacinės vyriausybės ir Ruzvelto nusistatymas vertas pabrėžimo dar ir kitu labai svarbiu reikalu ryšium su profesinių sąjungų judėjimu šiuo labai svarbiu laikotarpiu. Tuojau po to, kai visa eilė profesinių sąjungų buvo išmestos iš Federacijos ir įsikūrė Industrinių Organizacijų Kongresas (CIO), komunistai ir visi pažangiečiai pradėjo ryžtingiausias pastangas tuos du centrus suvienyti.

Beveik netikėtina, bet tai istorinis faktas, jog tiek Ruzveltas asmeniškai, tiek jo vadovaujama Federalinė vyriausybė ne tik atvirai pritarė tokiam profesinių sąjungų apsievienijimui, bet ir dėjo daug pastangų padėti tokią vienybę pasiekti. Tai irgi buvo visiškai naujas Amerikos istorijoje dalykas.

RUZVELTO POLITIKA

Kokiais sumetimais Ruzveltas tai darė, yra įvairių nuomonių. Ruzveltas, aišku, tikėjo plačiųjų darbo masių būklės pagerinimu. Pav., 1937 m. ragindamas Kongresą priimti "Fair Labor Standard Act" (Teisingo darbo standarto aktą), kuriame nusta-

toma, kad darbininkui už darbo valandą turi būti mokama minimum 30 centų, vėliau palaipsniui pakeliant iki 40 centų, kad būtų įvesta 40 valandų darbo savaitė, kad už viršvalandžius būtų mokama pusantro reguliaraus mokesčio, ir kad būtų uždraustas nepilnamečių (vaikų) darbas, jis sakė:

"Jau atėjo mums laikas daryti sekamą žygį išplėtimui socialinio progreso ribų. Vienas mūsų gyventojų trečdalis, kurių milžiniška dauguma randasi žemės ūkyje arba pramonėje, yra nedavalgę, neapsirengę kaip reikia ir neturi tinkamų gyvenimui butų. Save išlaikanti ir save gerbianti demokratija negali surasti pasiteisinimo dėl vaikų darbo egzistavimo, nėra jokios ekonominės priežasties apkandžiojimui darbininkų algų bei pailginimui darbo valandų."

O kad iš tikrųjų labai didelė Amerikos darbo žmonių dalis, ypač tais laikais, gyveno dideliame nedatekliuje, tai visiems žinomas faktas. Ruzveltui atrodė, kad toks skurdas neturi nei moralinio, nei ekonominio pateisinimo. Jo pašalinimui, arba bent jau sumažinimui galėtų padėti apvienytas darbininkų judėjimas.

Netenka, tačiau, abejoti, jog pamatiniai Ruzvelto pritarimas darbininkų organizavimuisi į profesines sąjungas ir darbavimasis dėl susiskaldžiusio, pasidalijusio profesinių sąjungų judėjimo apvienijimo, parėjo iš tos pačios jo filosofijos apie "pažangų kapitalizmą" ir apie reikalą visomis pajėgomis kapitalizmą išgelbėti. Jis matė, kaip tarpusavyje organizuotų darbininkų kova kenkia kapitalistinei ekonomikai, nes trukdo jos pastovumui, gimdydama streikų bangas, trukdo normaliam įvairių socialinių organų funkcionavimui, drumsčia šalyje ramybę, kenkia "Naujosios dalybos" programos pravedimui. Antra, ir, be abejonės, svarbiausia, kaip visiems tuojau pasidarė aišku, didžiųjų, pamatinių pramonės šakų darbininkai, pajutę savo rankose organizuotą jėgą, parodė didelį kovingumą, užliejo šalį milžiniškais streikais, tiesiog lipte lipo per konservatyviškesnių vadų galvas ir statė samdytojams tokius reikalavimus, apie kurių išpildymą pastarieji nebuvo pasirengę nė sapnuoti. Visur, visose kovose buvo giliai jaučiama komunistų įtaka.

Naujai susiorganizavusių darbininkų kovingumas negalėjo negąsdinti ir paties Ruzvelto. Kas kita, jei šitie darbininkai būtų po Amerikos Darbo Federacijos vėliava ir iki gyvojo kaulo konservatyviška vadovybe. Nors dalinai tasai darbininkų kovingumas būtų atmieštas ir gal nusukamas į tokias vėžes, kurios nebūtų pavojingos tam Ruzvelto "pažangiajam kapitalizmui." Reikia atsiminti, kad CIO vadovybė, laimėjimui milijonų naujų rekrutų sunkiojoje pramonėje į profesines sąjungas, dažnai prieš savo norą pasidavė kovų bangai ir stovėjo jos priešakyje.

Visais tais ir, žinoma, dar kitais sumetimais prez. Ruzveltas atvejų atvejais ragino Federacijos ir Kongreso vadus be atidėliojimo atsteigti profesinių sąjungų vienybę. Jau į steigiamąjį Industrinių Organizacijų Kongreso suvažiavimą prez. pasiuntė raginimą darbo unijoms apsievienuoti. Taip pat paskui kasmet tuos raginimus jis be jokios pertraukos siuntinėjo į Federacijos ir Kongreso suvažiavimus. Savo raginimuose jis nurodinėjo, kad tokios vienybės reikalauja plačioji Amerikos visuomenė, tokios vienybės ištroškusiai laukia tiek Federacijos, tiek Kongreso eiliniai nariai, tokios vienybės reikalauja pačių Amerikos darbininkų gerovė.

Ruzveltas ėjo dar toliau. Jis paskyrė H. L. Hopkins tarpininku suvedimui Federacijos ir Kongreso vadų į vienybę. O kuomet Hopkinso autoritetas pasirodė persilpnas, jis pats pasižadėjo būti tarpininku-taikintoju.

Netenka nė kalbėti, jog šitoms Ruzvelto ir vyriausybės pastangoms pilniausiai pritarė ir jas nuoširdžiausiai rėmė Amerikos Komunistų partija ir visas pažangusis judėjimas. Kiekvieną Ruzvelto atsišaukimą bei paraginimą Federacijai ir Kongresui apsievienuoti, komunistinė spauda plačiausiai išpopuliarizavo. Aišku, komunistai pirmutiniai iškėlė darbo sąjungų vienybės vėliavą ir karščiausiai rėmė Ruzvelto darbuotę toje linkmėje gana skirtingais sumetimais bei išrokavimais. Jie savo agitacijoje už vie-

nybę nurodinėjo pasidalijimo pragaištingumą: Jie matė, kaip profesinių sąjungų pasidalijimas padeda samdytojams priešintis darbininkų kovai pagerinti savo būklę, kaip baisiai trukdo organizavimą neorganizuotų darbininkų, kaip neleidžia darbininkų klasei išvystyti pilną kovingumą visuose jos užmojuose, kenkia visos šalies progresui, ypač didžiojo karo metu silpnina Amerikos, Tarybų Sąjungos ir Anglijos bendrąsias karo pastangas prieš fašistinę "Ašį." Jie, priešingai Ruzvelto supratimui, matė, kaip įsiliejimas į Federaciją ir senąsias profesines sąjungas naujų milijonų narių pakeistų viso profesinių sąjungų judėjimo pobūdį, sukurtų pagrindą tam darbo žmonių judėjimui, kuris bus kapitalizmo duobkasiu.

DOVINĖLĖ

Siūruoja jūroje lineliai gelti . . .
Ne mėnuo ir žvaigždės seselės,—
Virš gimtojo kaimo žėruoja naktį
Nušvitę Iljičiaus lempelės.

Sruvena virvena mėnulio delčioj
Mažoji gimta Dovinėlė. —
Tik liaudis, tik liaudis lankelėj plačioj
Ir ją, ir kaimelį prikėlė.

Kadais kultuvėlė teškeno čionai
Ir juodas maurelis mauravo . . .
Krantė mergužėlė dainavo liūdnei,
Liūdnei ir dūdelė ripavo.

Ir skriejo daina per dirvonus žalius.
Dainoj sunkūs pančiai žvangėjo,
žvangėjo minėjo narsius brolelius,
Kur galvas už laisvę padėjo.

Ne ta Dovinėlė, ir žemė visa,
Ne tie ir lineliai siūruoja.
Čionai komunizmo didžioji šviesa—
Ne žvaigždės seselės žėruoja.

Siūruokit, jūruokit, lineliai gelti . . .
Skambėki, upele gimtine.
Kaip gera, kad tu, Dovinėle, šviesi
Bendram komunizmo sietyne!

K. Kubilinskas

Garbinga "Vilnies" 40 m. sukaktis

Didmiestis Chicaga teisingai vadinama Amerikos lietuvių sostine. Jokiamo kitame mūsų didmiestyje nesiranda tiek daug lietuvių. Niekur kitur nerasime tiek daug Lietuviškų draugijų, kuopų, klubų, įstaigų, firmų, užėigų. Chicaga dar ir šiandien gali pasigirti net trimis lietuviškais dienraščiais.

Pažangiosios visuomenės leidžiamas ir išlaikomas dienraštis "Vilnis" šiomet apvaikščioja garbingą savo gyvavimo keturiasdešimt metų sukaktį. Tuo didžiuojasi ne tik čikagiečiai, bet visi susipratę Amerikos lietuviai. Ypač širdingai ša proga "Vilni" ir vilniečius gali pasveikinti Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija. Jei mūsų draugija šiandien Chicagoje ir jos apylinkėje turi daug kuopų, giliai suleidusių šaknis į vietos lietuvių, didžiulius darbus atlikusius apšvietos ir kultūros dirvoje, tai didelis vaidmuo priklauso dienraščiui "Vilniai". Kiekviena tiek apskrities, tiek

kuopų veikla buvo gerai išpopuliarinta tarp vietos lietuvių per laikraščio skiltis. Be savo minties laikraščio nuoširdžios kooperacijos jokia kiek platesnė veikla neįmanoma. Iš kitos pusės, kaip tik Literatūros Draugijos kuopos, nariai ir veikėjai visuomet buvo per visus tuos keturiasdešimt metų "Vilnies" stiprybė. Darbininkiško laikraščio išsilaikymas be tvirtos organizuotos paramos mūsų sąlygomis neįmanomas.

Be to, "Vilnis" nėra tik čikagiečių laikraštis. Jos įtaka siekia toli už Chicagos ribų. Ji turi skaitytojų nuo Californijos iki Maine. Ji turi daug skaitytojų Kanadoje. Na, ir visur, po visą platųjį kraštą, veikia mūsų Lietuvių Literatūros Draugija. Dienraščiui "Vilniai" gausi ir nuoširdi parama nenutrūkstamai plaukia per visas jos kuopas bei apskritis.

Taip ir reikia.

JEI TU MANO DRAUGAS

Aš tau žmogus.
 Paprastas ir mirtingas.
 Kaip ir visi—pavargstu.
 Bet ne visad
 Mes turime teisę pavargti.
 Ir neturime teisės
 Sustoti,
 Nors mes tik žmonės...
 Jei tu mano draugas,
 Kartu einąs statyti,
 Jei tu —
 Vienoj rikiuotėj
 šturmuojančių rytdieną,—
 Tu suprasi,
 Ką sako tau mano širdis:
 Nelauk manęs,
 Jei aš kely sustosiu
 Ar nuovargiu
 Tau skųsiuos per anksti.
 Nelauk manęs...
 Nes jeigu aš žinosiu,
 Kad tu manęs nelauksi, —
 Aš eisiu
 Nesustodamas
 Pirmyn.
 Eduardas Selelionis

VILNYS

Blizga upokšny smulkios žuvytės,
 Blizga ir saulė šviesiai žalsva.
 Spindi, liūliuoja, skambina, rytas
 Klegančios vilnys, saule nulytos...
 Ech, tai, jaunyste, mudu eiva!
 Lekiantis smėlis užteky kaista,
 Plakas ir plakas upė žalia,
 Mielas drauguži — keista, nekeista —
 Visad, kai vilnys smėlį palaisto,
 Noris pavirsti man vilnele...
 Tu nesuprasi, tau ir nereikia,
 Kam gi aš mėgstu gyvas vilnis.
 Kur tu išmokai šitaip nuosakiai
 Snūduriuot, gesti, sekti be laiko
 Sodo paunksmėj lyg tvenkinys?!
 Vėjas po smėlį sukasi valsu,
 Blyksi žvaigždelės, blyksi aštriai. —
 Supasi vilnys, supasi žalsvos...
 Tai įsisupsim, tai pasikelsim,
 Grimsim nerimsim lyg sūkuriai...
 Degti ir gimti, plakti, nerimti,
 Rauti ir griauti šiekštas, krantus,
 Naują lyg upė vagą paimti,
 Kūdroms palikus kerpėtą rimtį,
 Mano svajonė — buvo ir bus!

K. Kubilinskas

Krizė švietimo sistemoj

(Taša iš 3-čio pusl.)

apšvietoje! Juo rimčiau galvoji apie ateitį, tuo rimčiau tenka susirūpinti. Jei šiam rimtai prasidėjusiam mūsų švietimo sistemoje nuosmukiui nebus pastotas kelias, jis augs ir plėtosis. Mokytojo bei profesoriaus prestižas turi būti atsteigtas. Mokytojavimo sąlygos turi būti pagerintos. Už mokymą atlyginimas turi būti pakeltas. Ar gali, šiaandien, pavyzdžiui, save gerbiąs talentingas jaunuolis mūsų pietinėse valstijose siektis mokytojo profesijos, žinodamas, jog, laimėjęs diplomą, jis dar ir šiaandien turės gyventi iš dar nepilnos tūkstantinės dolerių metinių pajamų? O tokių vargo mokytojų randasi desėtkai tūkstančių. Pasirodo, kad daugybėje kolegijų ir universitetų profesorių pajamos toli gražu nesuteikia jiems net pačios valdžios pripažinto sveikatai reikalingo gyvenimo lygio. Daugelis jų priversti ieškoti pridedamojo atlyginimo, pridedamų pajamų.

Tai lengvai galėtų išlyginti mūsų federalinė valdžia ir mūsų valstijų valdžios, kasmet nors tik po keletą bilijonų dolerių paimdamos iš militariniams reikalams skiriamų lėšų į naujų mokyklų statybą, į senųjų pataisymą ir pagerinimą, į žmonišką atlyginimą mokytojams ir profesoriams. Štai, pavyzdžiui, didžiosios New Yorko valstijos gubernatorius Nelsonas Rockefelleris, puikiai žinodamas, kokioje apgailėtinoje padėtyje randasi mūsų mokyklos, užsispyręs reikalauja bilijoną dolerių išleisti įrengimui rūsių nuo atominės bombos, o nesuranda nė septynių milijonų dolerių išgelbėjimui mūsų didmiesčio keturių kolegijų iš finansinės krizės. Panašiai galvoja ir federaliniai valdovai, skirdami keturiasdešimt du bilijonus dolerių ginklavimuisi, o beveik pamršta mūsų jaunmo švietimo ir mokymo reikalams lėšas. Tai neišmintingas kelias. Tai klaidingas kelias, kuris nežada amerikiečiui labai šviesios ateities.

Stovi liepa žalia

Stovi liepa žalia—o liekna, išnaši!
Mano laimės duktė taip į ją panaši.

Žalumėly pačiam, jaunume pačiame,
Ir pasauly šiame, didžiame, plačiame.

Puošias liepa žiedais—augis liepos gražus!
Grožis tikras tasai niekad os nepražus;

Jis kartosis kasmet lygiai saulės keliai
Ir planetoj šviesos vis daugiau pasiskleis—

Kuria darbo žmogus daug stebuklų didžių,
Vis naujų, neregėtai naujų pavyzdžių.

Mūsų norų, minčių niekas nieks nepakeis,
Ligi skrydžių keliai per galaktikas eis.

Drąsios mintys pirmyn žmogų žadins ir ves,
Gundys lėkti tolyn iš erdvių į erdves.

Ir planetoj šitoj bus gražiau, vis gražiau!
Daug dar liepų žalių ir žydės, ir užaugs.

Lingo liepa žalia! Gieda paukštė kažkur,
Klykdama, lėkdama virš kalnų ir miškų!

—Kur tu, paukšte, leki, kaip mintis pranaši?
Mano meilės duktė į tave panaši—

Laisvu polėkiu ji, kaip ir tu, išdidi,
Su poeto ugnim akyse ir širdy.

Užu marių, kalnų švyti akmens pliki...
Vis tolyn ir aukštyn tu leki ir leki!

Kataraktai, uolų pagrauzta apačia
Tavo galvą apsuks, ir negrįši į čia . . .

Džiaugsmo paukšte, sustok—

kur leki, pagaliau?

—Man jau dega sparnai, o leki kuo toliau!

A. Miškinis